

ZAJIŠŤOVACÍ ÚKONY V TRESTNÍM ŘÍZENÍ, OPATŘENÍ OSOB A VĚCÍ DŮLEŽITÝCH PRO TRESTNÍ ŘÍZENÍ, PŘEDBĚŽNÁ OPATŘENÍ

Prof. JUDr. Jaroslav Fenyk, Ph.D., DSc.

2024

Obecné výklady o zajišťovacích úkonech

Podstata zajišťovacích úkonů a předběžných opatření

- Omezení základních práv x účel trestního řízení
- Absolutní práva
- Minimální práva v trestním řízení
- Zásada zdrženlivosti
- Zásada subsidiarity
- Zásada přiměřenosti
- Zásada vícenásobné kontroly

Základní právní úprava

- Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (OSN) čl. 9 zatčení, zadržení, vazba, čl. 10 atd.
- Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (RE) - zejména čl. 5 o vazbě, čl. 6 o právu na spravedlivý proces (minimální práva), čl. 7 o nedotknutelnosti osoby a soukromí nebo čl. 8 o ochraně listovního tajemství, tajemství dopravovaných zpráv, ochrana obydlí, atd.),
- Listina základních práv Evropské unie (jen když OČTŘ aplikují právo EU)
- Listina základních práva a svobod (např. čl. 7 o nedotknutelnosti osoby a soukromí, čl. 8 o vzetí do vazby, čl. 12 o nedotknutelnosti obydlí, čl. 13 o ochraně listovního tajemství a tajemství jiných písemností a záznamů, čl. 14 o ochraně pohybu a pobytu, atd.)
- Trestní řád (§ 2 a hlava čtvrtá – předběžná opatření, zajištění osob, věci a jiných majetkových hodnot - § 67 - § 88o)

Prostředky zajištění osob a věcí v trestním řízení

Zajištění osob

- Předvolání, předvedení, pořádková pokuta
- Příkaz k zatčení, mezinárodní zatykač, evropský zatýkací rozkaz
- Zadržení osoby podezřelé, zadržení obviněného policejním orgánem
- Vazba
- Zákaz vycestování do zahraničí

Zajištění věcí

- Vydání a odnětí věci (věci důležité pro trestní řízení, výnosy a nástroje TČ)
- Vrácení a další nakládání s věcí a jinou majetkovou hodnotou
- Prohlídky (domovní, osobní, jiných prostor, vstup do obydlí...)
- Provádění důkazů v bytě, obydlí, jiných prostorách a na pozemku

- Zákaz nebo omezení nakládání s věcí u PO

Jiné úkony

- Zadržení a otevření zásilky, záměna a sledování zásilky
- Odposlech a záznam telekomunikačního provozu a uchování dat o něm

Zajištění osoby obviněného a podezřelého

- Potřeba zajistit přítomnost osob důležitých pro trestní řízení

Zajištění osob:

- Předvolání a předvedení obviněného (§ 90)
- Zadržení obviněného a podezřelého (§ 75 - § 77)
- Vazba (§ 67 - § 74a)
- Příkaz k zatčení (§ 69)
- Příkaz k zadržení (§ 76a)
- Zákaz vycestování do zahraničí (§ 77a)
- Zadržení, předběžná vazba, **vydávací** vazba (§ 93 - § 94 a § 101 , § 166 zákona č. 104/2013 Sb.)
- Zadržení, předběžná vazba a **předávací** vazba (§ 204 a § 206 zákona č. 104/2013 Sb.)

Předvolání

- Nejběžnější způsob zajištění účasti obviněného, svědka, zástupce obviněné PO, apod. na procesních úkonech, provádí se zpravidla písemně do vlastních rukou obviněného
- Pořádková pokuta (do 50 000,-Kč, PO do 500.000,- Kč)

Předvedení

- Zpravidla po předchozím předvolání, upozornění
- Nedostavení se bez dostatečné omluvy
- Má formu opatření
- Nelze předvést obhájce, znalce a tlumočníka
- **Odlišné** od předvedení ke zjištění totožnosti podle § 63 odst. 3, 4, § 64 odst. 1, 2 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, ve znění pozdějších předpisů (max. 24 hodin!)

Zadržení

- Zadržení **obviněného** (**lhůta 48 hodin** pro odevzdání soudu nebo pro propuštění!)
- Zadržení **podezřelé osoby** (kýmkoli, policejním orgánem)
- Forma **opatření**, při propuštění soudem (soud ve **lhůtě 24 hodin** neakceptuje návrh na vzetí do vazby) usnesení

Vazba

- Institut trestního řízení, kterým **je obviněný** na základě rozhodnutí soudu dočasně zbaven osobní svobody, aby mu bylo zejména zabráněno vyhýbat se trestnímu stíhání nebo trestu, mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání nebo pokračovat v trestné činnosti. (soud musí rozhodnout ve **lhůtě 24 hodin** od odevzdání obviněného státním zástupcem)
- **překročení lhůty** PO, SZ nebo soudem vždy znamená povinnost propustit!)

Důvody vazby

Obecné - důvodnost obvinění, důvodná a konkrétní obava, nelze využít mírnější prostředky (§ 67):

- vazba útěková - § 67 písm. a)
- vazba koluzní - § 67 písm. b)
- vazba předstižná - § 67 písm. c)

Zvláštní - omezující (§ 68 odst. 1, 2):

- **Úmyslný** trestný čin, se sazbou nad 2 roky TOS
- **Nedbalostní** trestný čin, se sazbou nad 3 roky TOS

Výjimka z omezení - naplnění důvodné obavy (§ 68 odst. 3):

- Obviněný (již) uprchl nebo se skrýval, opakovaně se nedostavuje na předvolání, neznámá totožnost, působil na svědky, atd. nebo opakoval trestnou činnost, pro niž je stíhán, nebo v ní pokračoval nebo za ní byl v posledních 3 letech odsouzen nebo potrestán

Zvýrazněna také **ochrana poškozeného**:

- ♦ omezení § 68 odst. 2 se neužijí pro úmyslný trestný čin, jestliže je dán důvod vazby podle § 67 písm. c) – předstižná vazba – a s přihlédnutím k povaze trestného činu vyžaduje vzetí do vazby účinná **ochrana poškozeného** (zejm. jeho života, zdraví nebo jiného obdobného zájmu)

Rozhodnutí o vazbě (§ 73b)

- O **vzetí** do vazby rozhoduje v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce, v řízení před soudem, zpravidla v hlavním líčení (i bez návrhu) soud
- Pro vzetí do vazby stačí jeden (kterýkoli) z vazebních důvodů !!!
- O **dalším trvání** vazby nebo o změně důvodů vazby soud a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce
- O **propuštění z vazby** v přípravném řízení státní zástupce
- Soud rozhoduje ve **vazebním zasedání**, (kromě HL)
- Forma rozhodnutí je **usnesení** (účinky stížnosti)

Délka trvání vazby (§ 72a)

- lhůta se počítá ode dne (od okamžiku), kdy došlo k omezení osobní svobody obviněného (např. od zadržení)
- vazební věci jsou vyřizovány přednostně
- vazba může trvat pouze nezbytně nutnou dobu
- koluzní vazba (§ 67 písm. b) max. do 3 měsíců
- celková doba vazby nesmí přesáhnout:
 - 1 rok (trestní stíhání pro přečin)
 - 2 roky (trestní stíhání pro zločin)
 - 3 roky (trestní stíhání pro zvlášť závažný zločin)
 - 4 roky (trestní stíhání pro zvlášť závažný zločin, za který lze uložit výjimečný trest, ale pozor na § 72b !!)
- rozvržení vazby mezi přípravné řízení a hlavní líčení (1/3 přípravné řízení, 2/3 řízení před soudem – nelze si „půjčovat“)

Povinnost prověřovat trvání vazby:

- všechny OČTŘ průběžně (každé 3 měsíce povinnost kontrolovat trvání vazby a rozhodnout)
- pomine-li důvod vazby (žádný ze 3 možných není) , musí být obviněný **ihned propuštěn**
- nepovede-li trestní stíhání k uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody, musí být obviněný **ihned propuštěn**
- obviněný má právo **kdykoli žádat** o propuštění (lhůta pro opakování žádosti)

Nahrazení vazby

- záruka, slib nebo dohled + povinnost zdržovat se ve stanoveném čase v určeném obydlí+ **elektronická kontrola s detekcí pohybu**
- peněžitá záruka

Příkaz k zadržení (§ 76a)

Je-li dán některý z důvodů vazby a **podezřelá osoba** je pro OČTŘ „nedosažitelná“:

- podezřelé osobě nelze doručit opis usnesení o ZTS
- tuto osobu nelze předvolat, předvést nebo bez odkladu zadržet
- rozhodne soudce na návrh státního zástupce
- po zatčení má policejní orgán **24 hodin** na předání soudci a ten dalších **24 hodin** na rozhodnutí, zda (již v tomto okamžiku) obviněného vezme do vazby nebo nikoli

Zákaz vycestování do zahraničí (§ 77a)

- trestní stíhání pro **úmyslný** trestný čin, se sazbou **nad 2 roky TOS** a **nedbalostní** trestný čin, se sazbou **nad 3 roky TOS**
- omezení uloží **obviněnému (i cizinci) soud** a v přípravném řízení na návrh státního zástupce **soudce**
- **výzva soudu k odevzdání**, následně rozhodnutí (usnesení) o odnětí cestovního dokladu
- OČTŘ zruší i bez návrhu, pominuly-li důvody pro jeho uložení (možné výjimky – např. pracovní cesty)
- obviněný má právo kdykoliv žádat o jeho zrušení

Zajištění věcí důležitých pro trestní řízení (§ 77b a násl. tr.ř.)

- Povinnost k **vydání** věci pro důkazní účely (§ 78)
- **Odnětí věci** pro důkazní účely (§ 79)

Věcí důležitou pro trestní řízení je věc, která :

- ◆ a) může sloužit pro **důkazní účely**,
- ◆ b) byla určena ke spáchání trestného činu nebo byla k jeho spáchání užitá ("**nástroj trestné činnosti**"),
- ◆ c) byla získána trestným činem nebo jako odměna za trestný čin nebo byla, byť jen zčásti, nabyta za věc získanou trestným činem nebo za věc tvořící odměnu za trestný čin, včetně plodů a užitků ("**výnos z trestné činnosti**"), nebo
- ◆ d) je **náhradní hodnotou za věc** uvedenou v písmenech **b) a c)**.
- ◆ Vrácení a další nakládání s věcí důležitou pro trestní řízení (§ 80 - § 81b) – vrácení, úschova, zničení, předání státnímu orgánu (ČIŽP...)

Prohlídky a vstupy

- **Domovní** prohlídka (§ 82 - § 83)
- Prohlídka **jiných prostor a pozemků** (§ 83a)
- **Osobní** prohlídka (§ 83b)
- **Vstup do obydlí**, jiných prostor a na pozemek (§ 83c)
- **Provádění důkazů** v bytě, obydlí, jiných prostorách a na pozemku (§ 85c) – rekonstrukce, rekognice, prověrka na místě, vyšetřovací pokus
- Důležité je, kdo o ní rozhoduje a za jakých podmínek je možno tyto zásahy provést (opět subsidiarita, zdrženlivost...)

Jiné úkony – (zpravidla v rámci přípravného řízení)

- **Zadržení** zásilky (§ 86) SZ
- **Otevření** zásilky (§ 87) SZ se souhlasem soudce
- **Záměna** zásilky (§ 87a) OPL, radioakt.m., padělky, střelné zbr. SZ se souhlasem soudce
- **Sledovaná** zásilka (§ 87b) SZ

- **Odposlech a záznam** telekomunikačního provozu (§ 88 - obsah komunikace) pro zločin s hor.hr. TOS min. 8 let a dále tax. výčet nebo pro jiný MS. Soudce na návrh SZ. max 4 měs, lze prodloužit soudcem KS

- Tzv. **data retention** (§ 88a , jde o údaje o telekomunikačním provozu, ne obsah, ale kde, kdy a jak dlouho...) TOS horní hranice min. 3 roky, dále tax. výčet TC a MS soudce na návrh SZ (viz nález Ústavního soudu Pl. ÚS 45/17 (www.nalus.cz) , kde je podrobný rozbor)

- **V obou případech** po skončení věci povinnost informovat osobu možnost do 6 měsíců návrh NS na přezkum

- Bez příkazu soudu tehdy, jestliže s tím uživatel souhlasí (u odposlechu je ještě navíc výčet TC)

Předběžná opatření

- ♦ inspirace civilním procesem, ale faktické promítnutí zákona 45/2013 Sb. o obětech trestných činů, slouží k **prozatímní, dočasné úpravě poměrů mezi obviněným a poškozeným** - obětí trestného činu.
- ♦ obecným účelem je **ochrana života, svobody, lidské důstojnosti obětí trestných činů** (zejm. před prohlubováním primární viktimizace a prevenci před sekundární či opakovanou viktimizací), **ochrana osob jim blízkých a společnosti jako celku**,
- ♦ lze je uložit **jen obviněnému**,
- ♦ **důvodnost trestního stíhání** - zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, byl spáchán, má všechny znaky trestného činu a že jej spáchal obviněný,
- ♦ existuje důvodná obava, že obviněný bude opakovat trestnou činnost, pro kterou je stíhán, anebo dokoná trestný čin, o který se pokusil nebo který připravoval nebo kterým hrozil (**viz však § 67 c) tr.č.**),
- ♦ uložení opatření vyžaduje potřeba ochrany zájmů (zejména života, zdraví, svobody a lidské důstojnosti) poškozeného, který je fyzickou osobou, osob mu blízkých nebo ochrany zájmů společnosti,
- ♦ **subsidiarita PO** - účelu předběžného opatření nelze dosáhnout jinak

Druhy PO

Předběžným opatřením může být obviněnému uložen jen **konkrétní zákaz** :

- ♦ **styku** s poškozeným, osobami jemu blízkými nebo s jinými osobami, zejména svědky,
- ♦ **vstupu** do společného obydlí obývaného s poškozeným a jeho bezprostředního okolí a zdržování se v takovém obydlí ,
- ♦ **návštěv** nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami,
- ♦ zdržovat se na konkrétně vymezeném místě,
- ♦ **vycestování** do zahraničí,
- ♦ **držet a přechovávat věci**, které mohou sloužit k páčání trestné činnosti,
- ♦ **užívat, držet nebo přechovávat** alkoholické nápoje nebo jiné návykové látky,
- ♦ **hazardních her**, hraní na hracích přístrojích a sázek,
- ♦ **výkonu** konkrétně vymezené činnosti, jejíž povaha umožňuje opakování nebo pokračování v trestné činnosti.

Rozhodnutí o OP a jeho trvání

- ♦ o uložení předběžných opatření zákazu styku s určitými osobami, zákazu držet a přechovávat věci, které mohou sloužit k páčání trestné činnosti, zákazu užívat, držet nebo přechovávat alkoholické nápoje nebo jiné návykové látky a zákazu her a sázek rozhoduje předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce, o jiných PO v přípravném řízení soudce na návrh státního zástupce (usnesení)
- ♦ **trvá**, dokud to vyžaduje jeho účel, nejdéle však do právní moci rozsudku nebo jiného rozhodnutí, jímž řízení končí.

Porušení podmínek PO

- ♦ **neplní-li obviněný** podmínky uloženého předběžného opatření, může příslušný orgán činný v trestním řízení rozhodnout o :
 - a) uložení pořádkové pokuty podle § 66,
 - b) uložení jiného druhu předběžného opatření,
 - c) vzetí obviněného do vazby.

Nerespektování předběžných opatření a kriminalizace téhož jednání podle § 337 odst. 1 písm.a)d), § 337 odst. 2 TZ ???

Děkuji za pozornost

